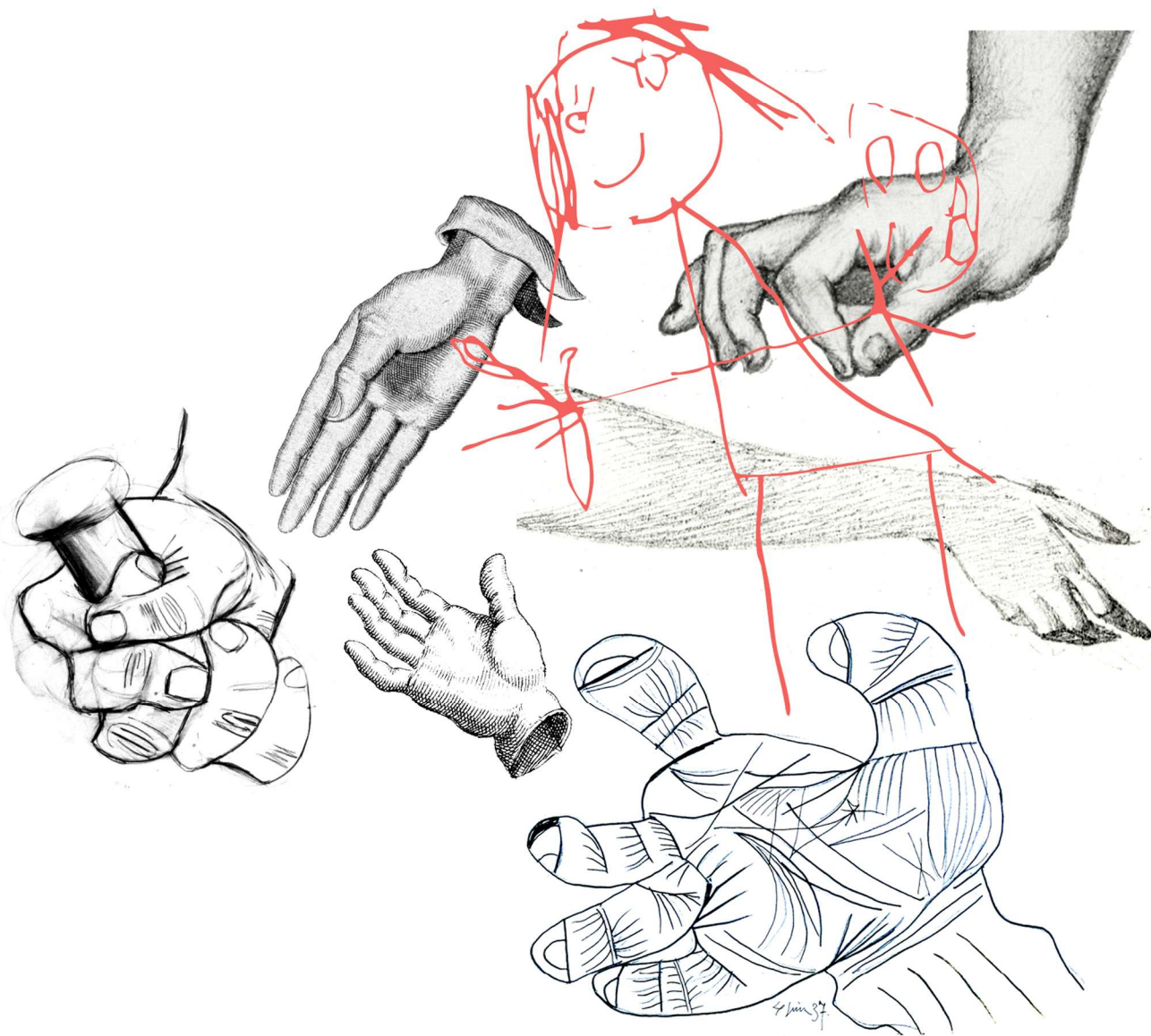

Dossier educatiu

Dibuixar el Cos amb Bea Ortiz

Organitzat per:

apropa
cultura una porta
a la inclusió

Dossier Educa amb l'Art

Temàtica: dibuixar el cos, retrat, autoretrat, exercicis de dibuix despreocupats, referents i inspiració, materials, tècniques, estil, intenció.

Organització:

Museu Picasso

DESCRIPCIÓ:

Picasso va dir que li havia costat tota la vida aprendre a pintar com un nen.

En aquest taller ens proposarem tornar al moment en què, com els infants, dibuixàvem per joc, per comunicar, o per plaer.

Partirem de la idea de dibuix com a registre del moment, posant atenció a l'acció de dibuixar amb uns materials determinats. Ens fixarem en el recorregut i les accions que fan les nostres mans i el nostre cos en connexió amb el que observem.

OBJECTIUS:

- Oferir recursos i experimentar el dibuix com a eina d'autoconeixement i de coneixement de l'altre.
- Observar i analitzar, en l'obra de Picasso, els diferents aspectes formals i de composició que motiven la seva recerca en la representació dels cossos.
- Explorar les capacitats d'expressió de diferents materials per incorporar-les a la pràctica com a elements de transmissió de significat.
- Entrenar el dibuix com una pràctica lúdica i comunicativa de manera individual i de grup.
- Entendre i incorporar les característiques personals i els condicionants que totes tenim, per a treure'n el màxim profit possible.
- Tornar al moment en què dibuixàvem per **joc**, per comunicar, per plaer.
- Entendre per què dibuixem.

PRESENTACIÓ:

La proposta té dos focus d'interès que anirem relacionant: el **dibuix** i el **cos**. Al llarg de la sessió, buscarem la seva interrelació tant en l'observació com en la pràctica, veient opcions i maneres de fer que d'alguna manera connectin amb nosaltres.

Podem entendre el **dibuix** com a:

- prova del que hem observat
- registre de què hem sentit
- recerca formal, d'elements gràfics
- explicació
- filtre per expressar o comunicar
- etc.

El **cos** com a:

- receptor
- mitjà
- tema
- lloc de pensament
- origen d'impressions i sensacions
- etc.

METODOLOGIA:

1. Imatges que ens inspiren.

Visionat de treballs d'artistes que han dibuixat el cos, o que han utilitzat el dibuix per parlar del seu cos des de l'interior.
Ens interessa veure diferents estratègies de representació.

2. Retrats despreocupats.

Proposta de retrats ràpids amb un condicionant, on la intenció és temptejar, provar o assajar enfrontar-se al dibuix des d'un lloc nou.

3. Visita a les sales del Museu.

Per veure quines estratègies de dibuix utilitza Picasso, en dos moments de la seva vida: quan de jove prenia apunts de les persones que li passaven per davant, i quan ja de gran i essent un pintor reconegut, pinta la sèrie de *Las Meninas*.

4. Retrats de grup.

Creació d'un gran mural on tothom del grup hi estigui representat.

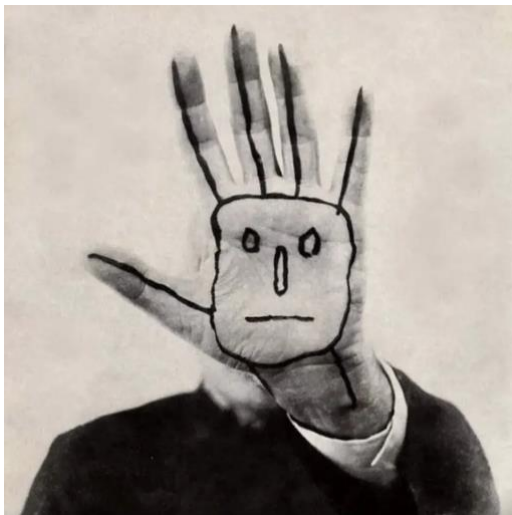
5. Cos i espai.

Treball individual de collage, creació i instal·lació d'un autoretrat, tenint en compte el cos i l'espai.

1. IMATGES QUE ENS INSPIREN.

Abans de posar-nos a dibuixar, observarem i analitzarem obres de diferents artistes que ens ajudaran a veure possibilitats diferents de representar el cos, i com aquestes provenen de necessitats diverses. Les artistes i els artistes proposats tenen relació amb el cos d'alguna manera particular.

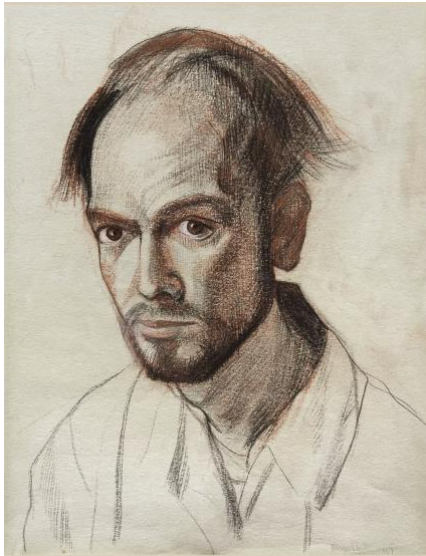
Artistes que inspiren la nostra pràctica:

Saul Steinberg

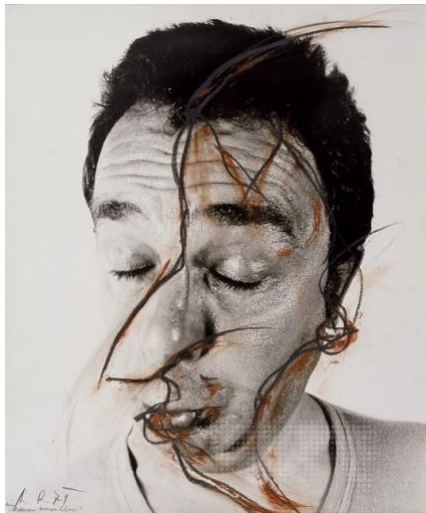
Saul Steinberg

William Utermohlen

William Utermohlen

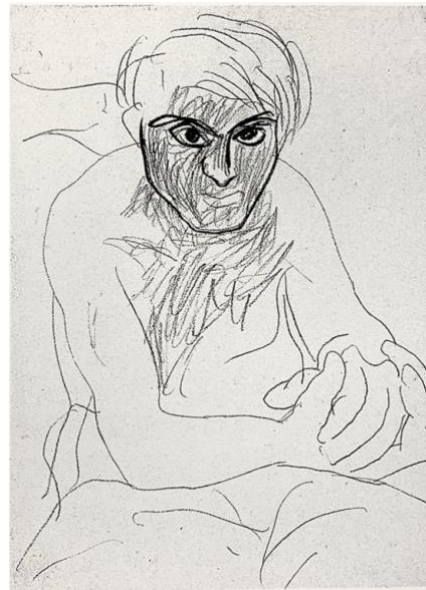
Arnulf Rainier

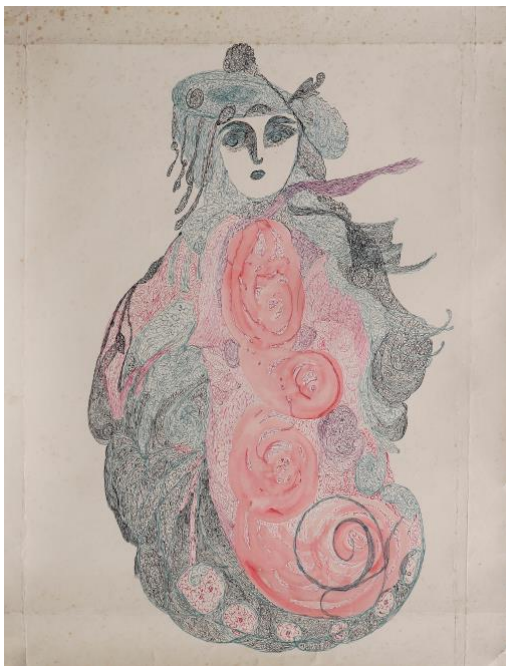
Paula Bonet

Frida Kahlo

Antoni Tàpies

Josefa Tolrà

Louise Bourgeois

Kara Walker

vídeo
(clicar la imatge)

Magali Charrier

2. RETRATS DESPREOCUPATS.

En aquesta part de la sessió el grup es dividirà en dues parts.
En un costat de la taula hi haurà el grup A i a l'altra el grup B.
Primer el grup A dibuixarà i el grup B posarà, i després s'intercanviaran els rols.

Materials:

Es disposarà de diferents materials, procurant que hi hagi materials diversos (retoladors gruixuts de colors primaris, llapis, carbonet, i un pal prim) per dibuixar i diferents tipus de paper (paper d'esbós, vegetal, kraft, i paper carbó).

Es podrà utilitzar un suport de fusta mida A3 i una pinça per subjectar el paper.

Instruccions:

L'objectiu del funcionament és que es generi un **"diàleg dibuixat"** entre les diferents persones del grup. També que la persona que dibuixa observi les particularitats de diverses persones.

Cada grup farà **5 dibuixos**, 5 retrats de la persona que se situï al seu davant. Els dibuixants no es mouran del lloc, però les persones que faran de model aniran canviant a la cadira del costat a cada dibuix. Per tant, cada dibuixant dibuixarà a 5 persones diferents. En acabar el dibuix li donarà a la persona que li ha fet de model.

Els exercicis que es proposen estaran pautats en **1 o 2 minuts**. El motiu és afegir un component de despreocupació. Amb tan poc temps no cal capficar-se, cal actuar amb efectivitat.

A més, cada exercici tindrà **un condicionant** que contribuirà a aquesta despreocupació i, a la vegada a generar uns **resultats inesperats**, imprevisibles.

La intenció és que el dibuix sigui una mena de registre del moment, de l'**acció de dibuixar d'aquella manera**. Així posem l'atenció en el **procés**, i traiem responsabilitat al resultat.

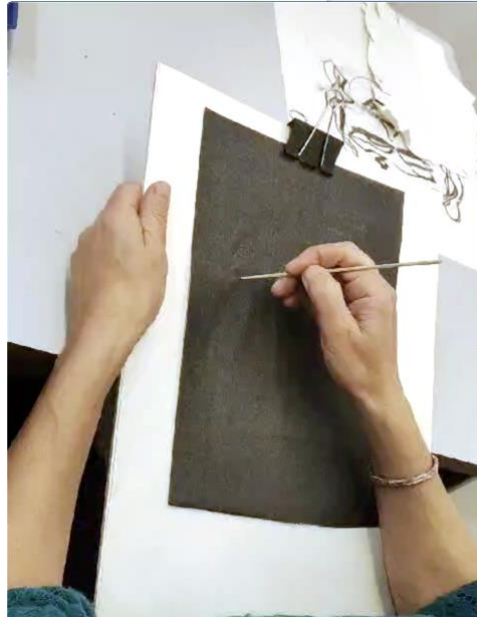
Les propostes són les següents:

Grup A:

- **dibuixar trencant el paper:** es tracta de resseguir el perfil de la persona que fa de model només amb les mans, trencant el paper.

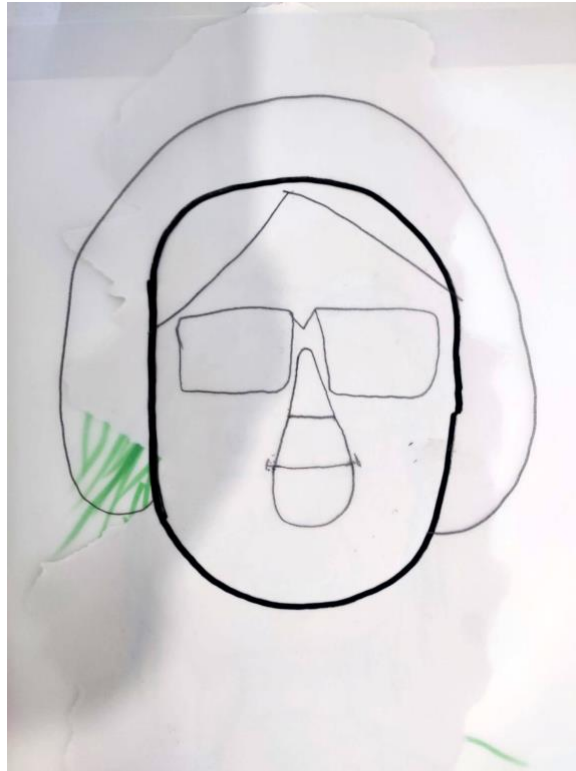
- **dibuixar només l'interior del rostre sense aixecar el llapis:** sense dibuixar el contorn de la persona, només els elements del rostre (celles, ulls, nas, boca...) però amb una línia contínua, sense aixecar el llapis del full.
- **dibuixar amb paper carbó:** dibuixar amb un pal prim i damunt paper carbó, de manera que no es veu el que s'està dibuixant fins que no s'aixeca el full negre.

- **dibuixar amb el full damunt:** inspirat en la dificultat de posició amb què va pintar durant un temps l'artista Frida Kahlo, es tractarà de dibuixar a la persona que fa de model sostenint el full per damunt del cap.

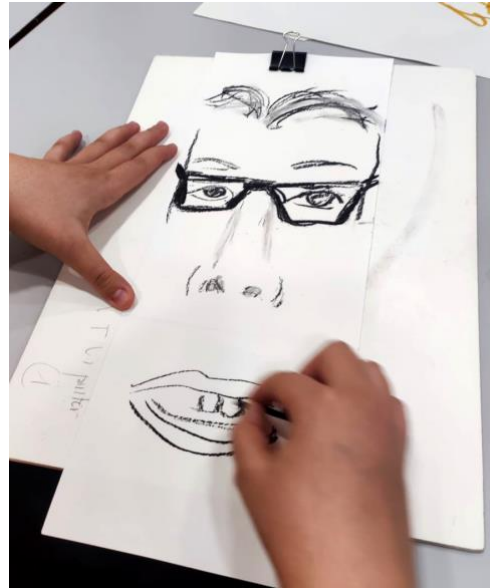

- **geomètric i simple:** dibuixar el contorn resumit en una forma geomètrica amb el material gruixut i amb un material més prim simplificar els trets de la cara.

Grup B:

- **dibuixar trencant el paper:** fer el mateix exercici que ha fet el grup anterior. (De cara al treball final, és interessant que tothom tingui aquest perfil de paper).
- **dibuixar sense mirar el full:** dibuixar mirant la persona del davant però no el full.
- **dibuix allargat:** dibuixar en un full estret i llarg adaptant el retrat al paper.

- **amb les dues mans ahora:** un material prim a una mà i un gruixut a l'altra.

- **arrugar, desplegar i dibuixar:** triar un paper, fer-lo una pilota, prémer-lo fort i desplegar-lo per utilitzar-lo de suport per al següent retrat, amb més o menys volum.

Després d'aquesta estona de dibuix, cada participant tindrà 5 dibuixos que li hauran fet diferents persones.

3. VISITA A LES SALES DEL MUSEU. PABLO PICASSO. LAS MENINAS

A la sessió que va tenir lloc al Museu Picasso de Barcelona, vam fer una visita a les sales del museu per veure diferents obres de Picasso. L'interès d'aquesta visita era observar i analitzar en directe algunes de les seves obres que ens podien servir d'inspiració o connexió per a la nostra proposta posterior.

Per una banda, vam veure com un Picasso molt jove, feia apunts de personatges, amb unes línies molt lliures, en composicions desendreçades, que denotaven una recerca d'allò que volia capturar.

Després ens vam centrar en la sèrie de Las Meninas on Picasso fa una recerca formal molt exhaustiva. Ens interessaven especialment aquestes obres perquè hi trobem tot un repertori de solucions formals en la representació dels rostres, les figures i la seva relació amb l'espai.

Amb setanta-cinc anys, tres segles després que Velázquez pintés el quadre de Las Meninas, Picasso treballa durant cinc mesos fent-ne diferents versions.

El mateix artista va explicar al seu secretari, Jaume Sabartés, quina va ser la seva actitud de partida a l'hora de realitzar aquesta sèrie:

“Posem que algú fes una còpia, de bona fe, de Las Meninas. Si fos jo, arribaria un moment que pensaria entre mi: ¿i si desplaço aquesta una mica a la dreta o una mica a l'esquerra? Si es donés el cas, ho faria a la meua manera, oblidant Velázquez”. (Jaume Sabartés, *L'Atelier de Picasso*, 1952)

Durant la visita, a través del diàleg amb les persones participants, vam analitzar quines van ser les decisions que va prendre Picasso per a formalitzar les diferents versions de Las Meninas. D'aquest diàleg vam anar extraient diverses idees en relació amb la representació dels cossos i l'espai per a la nostra pràctica final.

4. RETRATS DE GRUP.

Com a pas intermediari entre els “retrats despreocupats” i el treball següent, es proposa que cada participant triï un dels dibuixos que li han fet i el calqui.

Calcar un dibuix que ha fet una altra persona té un component de retrat i d'autoretrat alhora.

Al taller realitzat al Museu Picasso vam estendre un rotlle de paper d'arròs (que és bastant transparent i dúctil) a cadascuna de les taules, d'aquesta manera cada participant podia deixar registre d'un dels seus dibuixos.

El dibuix es va realitzar amb retoladors aquarellables, que damunt el paper d'arròs fa un efecte molt especial, perquè permet que la línia sigui més prima o més gruixuda segons la rapidesa amb què es dibuixi.

El llarg paper d'arròs amb tots els retrats calcats testimoniava una pràctica individual i col·lectiva, amb totes les persones participants representades.

5. COS I ESPAI.

En aquesta part del taller cada participant ha de triar com es vol representar. Es tracta d'una **pràctica individual**.

Podem partir de preguntes com: quin gest m'identifica?, quina forma vull que prengui el meu cos?

Ens pot ajudar recordar els exemples inicials (on hi havia cossos molt expressionistes, simbòlics, onírics...) i el treball formal vist a Las Meninas, (proporcions, joc amb l'espai buit, geometrització, simplificació, etc.)

Es treballarà a partir dels cinc retrats que cada participant haurà obtingut.

La proposta serà:

- Fer una **composició**, un collage, amb aquests retrats, triant les parts amb què cada persona se sent més identificada.
- Afegir el cos, indicant una posició o un gest que sigui característic o identificatiu, un **gest propi**. Treballarem amb cartolina gran blanca o negra. Podrem retallar, enganxar, plegar per donar volum, dibuixar... No cal que sigui figuratiu. Retallarem les siluetes. Es pot retallar amb tisores o amb les mans, com haurem fet a l'inici. Es podrà pintar per dins, deixar en blanc, treure forats,

incorporar papers, etc.

- Situar aquesta silueta a l'**espai**. Cada persona podrà triar un espai per posar el seu autoretrat: sortint per la porta, volant per la paret, asseguda en una cadira, interactuant amb altres autoretrats, etc.

El resultat serà una instal·lació on hi seran totes les persones participants representades.

CONCLUSIONS:

L'activitat haurà permès a cadascuna de les persones participants experimentar com

la veuen i com la representen les altres persones, i treballar a partir de les imatges que li han ofert.

Cada retrat es pot rebre com un regal i com una oportunitat de construir a partir del que ens aporten els altres.

El treball individual, en aquesta proposta, és una barreja de com ens han vist , i com ens veiem nosaltres. I també com ens situem a l'espai, on ens sentim.

Segurament, el més important no haurà estat el resultat final, sinó tot el procés compartit.

La formadora, Bea Ortiz

Llicenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona, en l'especialitat de Pintura. Acabats els estudis, vaig continuar uns quants anys pintant i exposant a galeries i centres d'art de Barcelona, Madrid, Perpinyà i París. Buscant una aplicació professional més concreta al meu treball, vaig fer un Cicle Formatiu de Grau Superior d'Il·lustració a l'Escola Massana de Barcelona. Vaig realitzar les il·lustracions per a tres àlbums infantils publicats per l'Editorial Andorra, i també per a revistes com Cavall Fort i Tretzevents.

Em fa feliç compartir la meva passió per l'art de manera pràctica i conjunta. Per això, des de l'any 2000, m'he anat focalitzant en conduir experiències educatives entorn de la pràctica artística i la creació, tant en l'educació formal com en l'educació a museus. Considero que l'art és un mitjà a través del qual observem, qüestionem, pensem, descobrim, sentim, ens relacionem i, per tant, aprenem a molts nivells.

M'encanta plegar i tallar el paper amb les mans, el so del carbonet pel paper, que els pinzells quedin ben nets després d'usar-los i veure com els llapis es van fent petits.

Celebrar el cos

**CURS
EDUCA AMB L'ART**
2024-2025

Formacions
adreçades
a professionals
de l'acció social
i educativa

**MÚSICA
ARTS VISUALS
TEATRE
I DANSA**

Què és motiu de celebració? Quines excuses necessitem per a celebrar una festa?

I si **celebrem allò més vital, quotidià i alhora extraordinari**? el cos i la meravella de respirar, bategar, sentir o bellugar-nos de manera diversa, personal i única.

El cos és el territori viu i comú a tots els éssers vius, un entramat complex i fascinant, amb cèl·lules, teixits, òrgans, aparells i sistemes que cooperen i es coordinen per a mantenir-nos vives. Aquest curs és **una invitació per prendre consciència, aprendre'n, connectar** i millorar la relació amb el propi cos i els d'altri a través de l'art i la cultura.

Apropa Cultura

Educa amb l'Art és un curs de formacions artístiques per a professionals de l'acció social i educativa que vol enriquir, potenciar i donar una nova dimensió a la tasca com a educadors i educadores a través de l'art. A partir de sessions vivencials, experimentem i aprenem col·lectivament com l'art pot ajudar-nos en el dia a dia. Aquesta temporada us convidem a Celebrar el cos.

Si vols conèixer més propostes de l'**Educa amb l'art**, consulta l'apartat de [recursos de formació](#) del nostre web, el canal de [youtube](#) o escriu-nos per rebre recomanacions a apropa@apropacultura.cat o al nostre telèfon. Animeu-vos a posar en pràctica les propostes i compartiu amb nosaltres l'experiència!

www.apropacultura.cat

Email: coordinacio@apropacultura.cat

Telèfon: 93 247 93 00 ext. 469 i 339